

Pest, october 28-kán 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. —
Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz

küldve vagy postai uton a „Politikai újdonságokkal“ együtt csupán csak 3 ft pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság“ kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Pályadíjt nyert mű!

(Történeti beszély.)

P. SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

(Folytatás.)

Versényi Miklós, ki még csak a város és ismerői sajnálata mellett lett beteg; mondhatni az ország örömeire gyógyult föl, melly benne már ekkor ős családjához méltó utódot látott felsarjadzani.

A mint a szülői házat elhagyhatá, utját először is a Cserényi-lak felé vette.

Az együtt-érzés, a rokonszenv deleje Ilonkát az ablakban tarták, s midőn Miklós fölpillantott, két örömkönyüs kék szem és egy hófehér kéz intett le reá.

E nap óta nem kocsizhattak úgy ki Cserényiék, hogy Versényi tajtékozó fekete méne a kocsi mellett ne váglasson, s midőn az arabmén merész szökéseit egy-egy elfojtott siko, a büszke lejtést egy-egy fényes tekintet követte, — Miklós látta, hogy féltek; érezte, hogy szerették.

De a milly kedves volt a leánykának mentője közelsége, épen annyira ellenzették azt a szülők, különösen az öreg Cserényi, ki ha a daliás ifju ablakai előtt ellovagolt, mindannyiszor dühösen tört ki ellene és szülői ellen, — mit a naponta élesbbé váló politikai viták és egyéni ellenszenv okoztak.

Versényi szülői büszkék voltak a gyermekök által elköveztett daliás tette; az is jól esett, hogy az ellenzéges érzelmű főurat önkénytelen halára kötelezték : de Miklósnak azért előre megvolt mondva, hogy Ilonávali ismeretségét tovább ne füzze, mert életének sokkal magasb czélokot tűztek elé, hogysem illyszerű viszonyhoz valahai beléegyezésüket megnyerhetné. Az is meg volt mondva, hogy ha mint eddig, úgy ezután is jó fiu akar maradni, az Ilonkávali találkozást kerülje.

De e tekintetben a számítás ferdén ütött ki. Miklós végig hallgatá a jó tanácsot, a szép terveket, de olly arczezal, minőt makacs ifjakknál olly gyakran látunk, s melly körülbelül ennyit jelent : „Ti csak beszéljtek; egyik fülemlen majd be-, a másikon kieresztem.“

És a monostorutczai séták ép úgy nem maradtak ki, mint Cserényiék kocsija mellől a száguldó fekete mén.

* * *

Végre az öreg Cserényi, mint mondani szokta, „a sok maliatiát“ megelégtette. Leányát örvény szélén látta állani : reszkett mérgében, midőn annak szemei Miklós láttára könybe lábadtak, s ha a járdán csattogó mén zöreje Ilonkát vétetlenül az ablakhoz csalta, dühé többé határt nem ismert.

Az utczára nyiló ablakok fátyollal vonattak be, s a kikocsizás mindinkább ritkult, úgy hogy utoljára csak a vasárnapi templomba menetelre szoritkoztak.

Mindezek azonban az akadályokkal daczolni szerető ifjunak még több-több ingert adtak, s miután imádoztját máshol nem láthatá, egész vasárnap délelőttet a templomba töltötte, s a viláért le nem vette volna szemét Ilonkáról.

Történt azonban, hogy egy alkalommal az öreg Cserényi az egyházban váltott pillanatokat is észre vette — s családjának rögtöni haza menetelt parancsolt.

A düh, mellyel kocsija ajtaját bevágta, sejteté Miklóssal, hogy hatalmas fergeteg van szerelmök ellen készülöben.

Nehéz szívvél távozott haza s aggódva, daczczal várta a történéndöket.

Épen ebédnél ült az ős Versényi család, midőn egy inas levelet nyújtott át atyjának, mellynek olvastára az öreg ur lángoló szemekkel hagyá el az asztalt — s inté Miklóst a mellékszobába.

— Olvasd! — mondá a levelet Miklós kezébe adva.

Az öreg Cserényi írása volt, mellyben különben igen illedelmesen, de a fojtott düh ironiájával tudtul adja, hogy leányát Miklóstól nem óvhatja; hogy a „Miklós urfi“ vakmerősége egészen az Isten házában botránkoztatásig megy, s hogy miután a Cserényi család még a legkomolyabb szándékot sem tartja szerencséjének, megvárja, hogy Versényi ép úgy tudjon parancsolni Miklós urfinak, mint a millyen eszközökre képes ő — t. i. Cserényi, hogy leányát az illetlen viselet ellenében biztosítsa.

Miklós falféher lön, s apa és fiu hosszasan, kinos feszültséggel tekintettek egymásra.

— Holnap katona vagy! — mondá végre az öreg ur — én is az voltam, és nem hoztam gyalázatot családomra. Illy fiatalon szégyen az asszonyok körében trespéni még. Az illyes kósár adásokra még 10 év mulva is idő lesz! . . . Készülj! . . . a X-dik huszárezred a lengyel határokon mulat; magam foglak az ezredesnek ajánlani.

Ez nagy csapás volt, de még sem olly nagy, hogy Miklós magát tultenni ne bírta volna rajta.

Az életet nem ismerve, annyi tett-erővel és olly dus képze-

lemmel már a nélkül is könnyen megtalálta volna az utat, ha ifju vére és első szerelme nem lettek volna vezérei.

Pál, az öreg csatlós sokat beszélt a régi idők lovagjairól, kik nem is szerettek akadályok nélkül kedveseik birtokába jutni; kik török rabságból hozták vissza hölgyeiket s csak ellenség vérével festett karddal jelentek meg szívök bálványá előtt.

Ez eszmék a vad ifju lelkében egyről egyig jó termő földre találtak s ez okozá, hogy regényes tervével rögtön tisztában volt.

Anyjának levelet irt, hogy ő Ilonkát szereti és még ez éjen meg fog szökni vele; hogy ne is kerestessék, mert ő később magát megölni, hogy sem kedvesétől elszakíttatni engedje stb.

A levelet bepecsételé s atyja komornokának olly meghagyással adta át, hogy azt csak reggel szolgáltassa az öreg ur kezébe.

Terve csakugyan az volt, hogy nap leszálltával rögtön munkához lát s még azon éjen tul röpül kedvesével a határon.

Néhány aranya ugy is volt; szívében bátorságot, oldalán ősi kardot érzett s mi kell több arra, hogy egy hozzá hasonló vérmérsékletű ifju mindent kivihetőnek találjon? . . .

Lovát megnyergeltetni parancsolá; az öreg Pálnak pár szót sugott s megindult a Cserényi-ház felé, hogy a tervet rögtön létesítse.

A kapust akará kikérdezni, hogy valamikép azon szentély közelébe juthasson, honnan Ilonkáját birtokába ejthetni remélte.

Azonban nagy megütközésére az emeleti ablakokat az estvéli 10 óra daczára sötéteknek s a házat kihaltak találta.

A kapus azonban közeledtére figyelmessé lön s a mint Miklóst fölismerte, félsuttogva megszólalt:

— Nagyságos urfi! Nagyságos urfi! . . . Csak jöjjön közelebb!

Miklós épen azon gondolkozott, hogy miképen kezdje el faggatásait s igen örvendett, midőn a párbeszédet illyformán megnyittatni hallá.

— Nos? — kérdé feszült figyelemmel.

— Az urak egy lábíg elutaztak . . . de

— Elutaztak — az Istenért hová? . . .

— Azt senki sem tudja; még nem ütötte el a monostor-kapui óra a 12-öt, már kívül voltak a város határán . . .

— Lehetetlen —

— Biz ugy a . . . De mielőtt elmentek volna, Ilonka kisaszony lejött hozzám s egy tallérral együtt, mellyet nekem adott, ezt a kis levélkét hagyta a nagyságos urfi számára . . . Itt van la . . . Szegénynek ugyan csak ki volt ám sirva a szeme! . . .

Miklós sebesen bontá föl a levelet, mellyből a hold világánál egy ezüst bötüs kék szalag hullott ki . . . A levél alig pár, hirtelen irott sorból állott. — „Fogadja a kék szalagot — irá Ilonka — azon napon viseltem ezt, mellyen ön életemet megmenté. Bár ne tette volna! . . . Most talán könnyebb kebellemel mehetnék szembe a sorssal melly reám vár . . . Ne keressen; épen ön elől akarnak elrejtteni s nincs könnyebb; mint egy gyenge virágot elzárni a nap elől. Tartsa meg emlékemet; az önét hiven fogja örzeni. Cs. Ilona.“

Mire Miklós a levél végén járt, már az öreg Pál is oda ért a két paripával, mellyeket lassan vezetett maga után.

— Minden oda van! — kiáltá az ifju s az öreg szolgálja nyakába borulva, keservesen és hosszan zokogott.

Az öreg vigasztalta volna, de azt sem tudta miért és azt sem; mivel? . . .

Végre inditványozá, hogy lovagoljanak ki; talán a friss lég majd kiveri a búbanatot az urfi fejéből.

De bizony nem verte az azt ki.

Az ifju sarkantyuba kapta lovát s átvágtatott az egész Monostoron egész addig az oszlopig, melly II. Rákóczy György megsebesültének emlékére, egy halmon, közel az ütközet helyéhez áll.

Itt végre csilapodni kezdett a lázas vér heve.

A gyászos hely emléke, a fényes név más fordulatot adtak a kebel hullámozatának; a paripa lassan léptetett gazdájá alatt, ki áhitattal mormogá magában:

— Van még hazám! . . .

Az öreg Pál csak későre érte be a gazdáját röpítő Villámot.

— Menjünk atyámhoz Pál — mondá Miklós csillapult hangon — még sok tenni való van; holnap indulunk!

* * *

Ez alatt a Versényi-háznál nagy dolgok történtek.

Alig hagyta volt el Miklós az udvart, midőn az öreg István ur, fia szobájába lépett, hogy azt az uti készülétekben táncsolja.

De ott már csak saját komornokát találta, ki későn duggatá a Miklóstól kapott levelet.

Versényi István nem értette a tréfát; azért a reszkető komornok a mint urának reá szöggett tekintetét megsejté, rémülten nyujtá át a levelet és adá elé a történeteket.

Az öreg ur jól tudta, hogy fia nem ütött messzi atyjától s a mit magában föltett, végre is szokta hajtani.

Itt azonban nagyon óvatosnak kellett lenni. A régi kalandos idők lejártak s a leányrablás — a beköszöntött civilisatio szemében már csak ollyannak tekinteték, mintha valaki a más ménését elhajtotta volna.

Első dolog volt, megtudni, hogy a merény mennyire sikerült, hogy oknélküli zajjal a várost föl ne verjék s mégis ha lehet a bekövetkezést is megakadályozhassák.

Az öreg ur maga is lovát parancsolt s épen fölakart arra ülni, midőn Miklós habzó méne a kapun berobogott. Az elsőköttnek vélt fiu lehorgasztott fővel tartott szobájá felé, hova atyja, rögtön utána betoppant.

— Nos urfi — hogy értsük ezt? — mondá a levélre mutatva.

— Az egész egy kis tréfa; bolondság — mondá ajkait rágva Miklós, — de nem merte atyjára emelni szemeit.

— Ahán sejtem már — szólta az öreg ur — elcsipték orrod elől ugy-e? . . . No ne szomorkodjál; van még szebb is jobb is, lesz módod benne elég!

Az öreg ur jóvialiter nevetve ment ki az ajtón, de Miklósnak nehéz volt a máskor büszke főt föltartani; azért lehajtá asztalára és ott virasztott reggelig.

II. A szökevény szöket.

Gácsország egyik városában az 1782-dik évben egy magyar huszárezred pár százada tanyázott.

A tiszték közül különösen kivált egy fiatal, athleta termetű százados, mint legszebb férfiú, leghiresb lovag, legbátrabb vívó és a nőknek kiváló bálványá. Főlebbvalói közül alig szerette egy kettő, pajtási szerették és bámulták; alattvalói meghaltak volna érette.

Ennek egyszerű oka volt, hogy engedelmeskedni nem szeretett, de parancsolni igen; másra szorulni nem szokott, de ha valaki reá szorult nagylelkűleg kész volt segílyt nyujtani, s a neki tett szolgálásokat királyilag jutalmazta.

Még élhet olly földműves Csernovitzban, kinek rakott szerkerét ostoros korában a „vasgyuró“ magyar kapitány átugratta s olly lengyel ur, ki nem tudta leányát elvonni ablakától, ha a „gyönyörű huszártiszt“ pej méne két lábra ágaskodva tánczolt a város térein.

De a derék kapitánynak mindezek mellett némelly aprólékos gyarlóságai is voltak. Igy például, lovagoltában gyakran észre sem vette a kerítések; restelte kikerülni az uri hintókat s nem igen szerette elolvasni a dohányzásra, vadászatra vonatkozó tilalmakat, mellyek itt amott táblákra voltak függesztve.

Ez mind neki, mind másoknak igen sok kellemetlenséget okozott; összeütközésbe hozta a polgárokkal, tisztviselőkkel, sőt nem egyszer saját felsőbbjeivel is.

Ez előzmények ugy hiszem fölismertették olvasóimmal Versényi Miklóst, kinek egyénisége történetünk megszakadása óta illy tettekben nyilvánuló jellemmé nőtte ki magát.

Egy természetes fok ez a régi hajlamok és folyvást csapongó vér nyomán, csak más alkalmak, más körülmények által szabályozva.

Az egykori gyermek-ifju a katonai élet vadabb spharájába vágott át; a gyermeki birkozások párviadalokká; a tanuló csinek fogadásos merényletekké s a nevelők ellenébeni makacsság

a polgári szabályok s a szabályok végrehajtásávali ujjhuzással fajultak el.

Az illy éles vonalú jellemek soha sem tagadják meg magukat; a körülmények változhatnak; — ők soha.

Midőn tehát Miklósunkkal viszont találkozunk, előre föltesztjük, hogy ugyanazon lelket, ugyanazon szenvedélyeket találjuk, — azon különbséggel, mellyek szerint azt egy pár év időmítani képes vala.

Arczán pár könnyű sebhely mellett szénfekete bajuszt, sőt néha szakállat is látunk, mellyet a katonai szabályok ellenére is visel, úgy hogy valami ünnepélyes alkalom beálltakor barátai alvása közben nyírják le, hogy a büntetésnek, melly a miatt érhetné, elejét vegyék.

Illy csineket nem könnyen türt el; s sokszor annyira dühös volt, hogy barátai nem merték tettöket bevallani.

Ez nem is lett volna tréfa, mert Miklós kapitány karja és kardjával megmérközni még eddig csak ember fölötti erőnek adatott.

A végleteket még most is szerette. Néha fogadás következtében hetekig kenyér- és vízzel élt, míg máskor pajtásainak minden vigságaiban és kicsapongásaiban részt vett.

Fájdalom, épen ez alkalommal is egy illy kicsapongási helyre kell kisérnünk, hol pajtásai bor és kártyaasztaloknál valának elfoglalva.

Igen indulatosnak látszik; széles melle, mint nagy nyomásnak engedő fuvó emelkedik le s föl; orrlyukai kitágultak, mint kedvencz állataié, mellyeknél mondása szerint „akár hány ember van alábbvaló.“

A mint társai közé lép, sebesen tépi le oldaláról a fringiót s oda dobja egyik szögletbe.

— Nő mi baj, Miklós pajtás? — kérdi gr. Gálnoki, egy hősi székelycsalád ivadéka, mellynek minden sarja született katona.

— Hadd el — dörgé rettenetes hangján Miklós, — ez az utolsó nap, a mellyen ez életben bort iszom. . . .

E szavakra többen lettek figyelmessé, mert jól tudták, hogy Miklós fogadásait vas szigorral meg szokta tartani, s bort nem inni egy ahhoz szokott magyar huszárnak nem csekély tréfa ám.

— Beszélj; mi történt? — kérdék többen.

— Egy öreget gázolt el Philosophom, . . . szegény okos állatnak több esze volt mint gazdájának, kit a bor állattá tett; — átkozott legyen, a ki először megköstöltatta velem.

— Ah, az egész csekélység — kiáltá közbe a most belépő Példi — magam láttam az egészet, a paraszt holnap táncolni fog. Egy éhenholt koldus az egész, kinek féllábán a Philosoph egy kis nyomot hagyott, s kinek Miklós elég bolondul minden pénzét oda dobá; azóta kaczag ez okatlan nagylelkűségen.

— De nem kaczag ám — mondá sötéten Versényi — hanem ki van terítve! . . . Ó, ha láttátok volna . . . onnan jövök! . . . A tisztés ráncz nélküli homlok; a beesett szemek, úgy hasonlítanak szegény megboldogult atyáméihoz! . . .

— Eh, mit érzékenykedel, családját boldoggá tetted; terhet vettél le nyakukról s ezer forintot adtál nekik; egy egész tót herczegséget.

— De nagyobb baj vár ám Miklós — kiáltá most a kártyaasztal mellől egy fiatal segédtsz. Az ezredes ma kapott egy panaszlevelet a megye egyik gazdag urától X-től, mellyben közelebbi kihágásaid, — különösen agarászatod ellen panaszt emel.

— S ezt mondod te nagyobb bajnak — kérdé dühösen, föl-pattanva Versényi — egy tiszteletre méltó agg halálánál? . . . E nyomorult piócáját az országnak, ki borbélylegénységből igyekezte föl magát uraságra. . . . Rögton indulok és felfodrozatom hajamat a nyomorulttal.

Ezzel kardját kapta s gyorsan kerítette kötőjét a széles mellhez képest olly karcsu derékra.

— Az Istenért, ne bolondozz Miklós — mondák többen elébe állva — a tréfának majd komoly következtései lehetnek!

— Eh, mit nekem; még egy levelet várok hazából s akkor ugys véget vetek a katona-életnek, mellynek nyugalmába belefáradtam. Bocsássatok!

Karjainak erőteljes mozdulata elég volt, hogy pajtásait ut-

jából elhárítsa, aztán sebesen rohant az említett tekintélyes ur szállása felé, hol a késő idő daczára, egy pár világított ablak ébrenlélet gyanittatott.

* * *

Egy óra mulva Versényi újra az előbbeni zajos társaságban volt.

Arczán a borongó fölletet csak néha-néha zaklatá el egy-egy futó mosoly, mellyet a nyomott kedély fölbe, valami kedvszészély tolt föl koronként.

— Nos mi történt? — kérdék tisztársai körébe tolakodva.

— Semmi egyéb, mint a mit mondtam — szolt Versényi. Tekintsetek hajamra!

A tiszték csákóját emelték le; s a kemény, szénfekete haj fényes és ékes csigákba vala fodoritva.

— No hiszen szerettem volna látni, miként forgolódott körülöd régi mestersége gyakorlatában — szolt nevetve Példi. Könnyű volt-e reá venni? . . . Mit szoltál neki? . . .

— Semmit egyebet, mint azon ajánlatot, hogy ha ő föl nem frizéroz, én majd megborotválom — felelt Versényi kardjára ütve.

Az egész társaság jóizüen nevetett. De e nevetés nem jött szivből.

Mindenki belátta, hogy e tréfának komoly eredményei lesznek, — a mi nemsokára be is következett.

Alig három nappal a csiny után Versényi százados egy hivatalos és egy magány levelet kapott.

A hivatalos által a főparancsnokság előtti megjelenésre parancsoltatott; a magány levél tartalmát kivel sem közlé.

Arczán azonban titkos öröm rózsái mutatkoztak; s midőn kardját lemondása jelül őrnagya asztalára tevé le, sokkal kevésbé látszott megindultnak, mint midőn bajtársainak mondott végső Isten hozzádot.

Lelke messze messze szárnyalt már: tul a magos Kárpáton, a Királyhágó bércein, azon lény körül, kit az élet zivatarai között sem tudott feledni s ki egyedül vala arra teremtvé, hogy e vad lelket szelidítse s az élet valódi céljai felé vezesse.

Egy baráti kéztől jött sor, melly az eszményképül választottnak hollétét fölfedezte, elég volt arra, hogy a semmit hihetlennel nem tartó ifju magát annak már birtokába is képzelje.

A lélek röptét nemsokára maga e daliás ifju is követte. Kedves lova Philosoph sebesen haladt vele Erdély felé.

* * *

Midőn e fejezet elején hősünk lélekfejlődéséről volt szó, el is feleltük mondani, hogy a háboru terheivel úgy sem nyomott fiatal százados szelleme a köznapi étellel meg nem elégedhetvén, egy más regényes világban keresett magának anyagot és kárpótlást: az irodalom világában.

A nyugoti nyelvek közül a francziát különösen sajátjává tévén, fantáziája különösen Voltaire vadregényes költészetét ragadta meg. Ezen, és a lelkének mindig kedves állam tudományokon kívül legjobban szerette a középkorban szereplő regényeket s sajátoságos tünemény, hogy e különönmű elemekhez Lafayette szelleme is belopta magát.

E két csaknem ellenkező elem fejt meg egész későbbi életét, hol az olygarchát a nép terhei könnyítéséért; a legnagyobb házi zsarnokot a legkisebb törvénysérelmek ügyében vérig látjuk küzdeni.

Versényi volt talán az egyetlen, ki ép úgy beletalálta magát a középkor legvadabb hűbéri zsarolásába, mint az északamerikai egyesült államok függetlenségi harczába.

Illy ellentétekből alkotott belvilággal ért ő Gibóra, azon szép uradalom regényes és történetileg nevezetes középpontjába, mellynek birtokában szülei után magát határtalan urnak képzelheté.

A várszerű urilak, mellyet szeszélye szerint bérendezni első dolga vala, egy közép-magosságu hegy lejtőjén fekszik s igen alkalmas arra, hogy urában valódi felsőbbbségi érzelmeket gerjesszen. — Bástyáiról regényes kilátás nyilik a kék szalagként tova sikamló Szamosra s azon erdő borított középhegyekre, mellyek e kis herczegséget mintegy az egész világtól elkülöníteni látszanak.

*

Ki e hegyeket átlépte sorsát és szellemét, mintegy bekerítve és bizonyos bűvös hatalom birtokában képzelhető; mert hatalmába jutott ama jó vagy gonosz szellemnek, mely a fennuralgó uri lak száz ablak szemével e kis ország fölött trónolt.

Atyja lótarási- és képzési szenvedélyét Miklós is örökölte s ennek hódolt, midőn a kastélyt körítő halmon nem sokkal megérkezte után két három hosszú lóakolt emeltetett, melyeknek fényt illetőleg ez ideig Erdélyben alig vala párjok. A közeli rózsaszín márványbánya szolgáltatta a faragott edényeket, melyekből a nemes állatok táplálékát vették s ezek hamarabb is készen voltak, mint a czifra lépcsőzetek és palota-ékités, mellyről pedig a megérkezett ifju gazda szintén megemlékezett.

Mert igaz ugyan, hogy a vadas-kert bekerítése és megnépesítése, vagy az ő család ágyuk fényesítése körül a fiatal báró sokkal többször megfordult, mint szobái ékitése körül: de a rendbeszedett könyvtár; a messziről szálított izletes butorok, az ékes park és a kastély bejáratától lefutó jegenye-sor mutaták, hogy e hely egy más gyöngédebb szellem kielégítésére is készült, mint egy vad harcziéra, ki az egyeduraságba és parancsai vak teljesítésébe, vagy szenvedélyei kielégítésében több gyönyört keres és talál, mint a méla holdban, a csalogány énekében, vagy a rózsá-lugosok félhomályában.

Mindezek arra mutattak, hogy az ifju báró saszfésszkké idomított ősi lakába a családi élet galambtenyészetét akarja beültetni.

Ezt gyanították udvari tisztjei is kik közül egy párt inkább csak elejtett szavak által, némi bizalomra látszott méltatni, bár urok erkölcsi viselete valami komolyabb eszmére kevés embert jogositott föl.

Nagyon is csalódnék az, ki az ifju báróban, eddigi élményei után, valami plátói, gyermekiesen odaadó szerelmet föltételezne egykori eszménye iránt.

(Folytatjuk.)

Mint terem a gyöngy?

Zeise nyomán Dr. Hegedüs.

A tenger s folyamok fenekén élő kagylókban találtatható igaz vagy drága gyöngy, szabályos alakja, fényes sima külseje és szivárványos ragyogványa által az emberek figyelmét már rég óta nagy mértékben vonta magára. — A kora hajdanban már szépség, tisztaság és nemesség jelképének tekintetett s eredetéről sokan és sokat gondoltak azóta.

Voltak kik a gyöngyöt szivárvány szülöttjének, égi harmatcseppnek tarták, mellyet a kagyló fényes holdvilágos nyári éjen tárt csészével felfogott, s melly a tenger hideg ölében gyöngygyé szilárdult; — mások gunyolva e költőileg szép de természetlenül mesés felfogást, egyszerűen beteges képletnek lenni vitatták, mellyet a gyöngykagyló sebzett lakója, sajgó kinjában alkotott. — E nézetet is a tudomány gyakran s keményen megtámadá, sőt voltak kik e felfogást a tudomány köréből teljesen kizárni igyekeztek, — de mióta a természettudomány elhagyva a képzelet merész feltételezéseit, tapasztalatra kezdé fektetni tanait, e nézet mind ujra feltűnt s mint legvalószínűbb köz elfogadásban részesült.

Nagy természetbuvárok nemcsak a múlt században, de korunkban is a gyöngykagylót mesterséges gyöngyképezésre kényszeríteni igyekeztek. — Linné a híres svéd fűvész, ha Bachmann történetírónak hitelt adhatunk, idegen testek betolása által nagy mennyiségű gyöngyöt nyert, a készítés titkát azonban egy gondosan lepecsételt csomagban Bagge nevű gothenburgi kereskedőnek 500 aranyért adá el. — Ez a titok birtokában megelégedve s megnyugodva, annak kivitelét meg sem kísérté, fia pedig kik tőle e titkot öröklék, 500 banktallérért s olcsóbban árulgták, de a mesés találmánynak vevője nem akadt.

A gyöngy ép úgy mint a gyöngykagyló csillogó belseje több, ehhez hasonló anyagu, s egy üres vagy idegen parányi testecske körül lerakodott vékony lemezekből állván s a kagyló belsején több kisebb nagyobb gyöngyalaku kinövés találtatván, könnyű volt azon gondolatra jönni, miszerint a kagylót lakó puhány (mollusk) ezeket majd esetleg beszorult idegen tes-

tek kitolása, majd a ki nem tolhatók besimitása tekintetéből alakítá, — vagy hogy kagylóján ejtett rést ez által betapasztani kívánta.

E szempontból kiindulva a gyöngykagyló puhányát idegen testek betolása által gyöngyképezésre sikeresen ingerelhetni vélték, — de az eredmény a merész várakozásnak meg nem felelt; bármi simák s parányiak voltak is a gyöngyhéjből esztergályozott golyócskák, — bármi finom s szabályos volt is a kagylón ejtett sértés, az így nyert gyöngy nem volt olly sima, nem olly szabályos, mint az önkényt termett, sem nem birt azon sajátlagos színjátékkal, melly az igazgyöngyöt kiválólag jellemzi.

Mint olly számos találmány, úgy az igazgyöngy mesterkelt természetése Csinában régóta ismeretes, s századok óta gyakorlatban volt.

Kis golyókat, sőt igen kicsi bálvány alakokat csiptettek be, — mellyek ha a gyöngyképző nedvvel bevonattak, nagy becsben tartattak s drága pénzen keltek. — A szivárványos ragyogvány előidézése azonban nekik sem sikerült, — s ez által a természeti igazgyöngy a mesterkelttől mindenkor könnyen megkülönböztethető maradt.

Ujabb vizsgálatokból kiderült, hogy az igazgyöngy közepe legtöbb esetben üreg, mellyben semmi nemű idegen test nem találtatik, s úgy látszik, hogy szilárd testek az érzékeny puhány szervezetét erősen ingerlik, semhogy a kagyló gyöngyanyaga kellő nyugalommal rerakodhatnék. — Voltak kik e kis üreget a gyöngykagyló tojásának vélték, melly nem kellő helyen keletkezve önállóságra nem vergődhetett.

Legujabban turini tanár Filippi ur a gyöngykagylót s annak puhányát górcső (nagyító üveg) segítségével vizsgálgatván, azon érdekes eredményre jutott, miszerint a gyöngykagyló puhányai parányi bélférgekben szenvednek, — miktől meneküldők, kinzójukat a drága nedvvel befalazni s őket így ártalmatlanokká tenni törekednek, miért is apró gyöngyökben az összeszáradt férget górcsón keresztül tisztán láthatni.

Számos és többször ismételt vizsgálati és kísérletei mindinkább meggyőzők találmánya valóságáról, melly szerint a drága gyöngy nem egyéb apró bélkönnél, millyet magasb szervezetű állatok beleiben gyakran találunk.

Valószínű, hogy a tudomány ez uj felfedezését a nyervágy s ipar kiaknázni igyekezend s miután a puhányoknak szilárd test általi ingerlése kívánt eredményre nem vezetett, szelidebb izgatással igyekezendnek célhoz jutni.

Ez uj felfedezésen alapuló eljárás az előbbinél kétségtelenül lassúbb s tekintve ez azálékférgek képzésének különböző s fellette bonyolult szakait, sokkal vesződésesebb leend. Valamint a Linné s mások által megkísérlett mód legelőször folyamkagylóknál próbáltatott, úgy itt is ezekkel kellend először próbát tenni.

E parányi férgek, magában a gyöngykagylóban nem tenyészvén, csak kívülről bírnak a kagylókba benyomulni, — ezért előbb magasb rangú állatok, mint békák, halak beleiben kellend majd őket kifejleszteni s ezekkel azon folyamokat, tavakat megnépesíteni, mellyekben a gyöngykagyló él. — Mindenek előtt pedig azon állatokat kellend felismerni, mellyekben e férgek leginkább laknak.

Ki tudja hány évbe fog mind ennek kikutatása kerülni, de a tudomány a természet egyik titkának nyomán van, a szüntelen munkálódó emberi ész felfogja még deríteni a még némileg fennlevő homályt, — s bizton lehet reményleni, hogy ekkor az ipar nem késend ez eredményt céljaira felhasználni.

A drága gyöngy ára akkor kétségtelenül alább szálland, s kevesbé tehetősbek is megszerezhetendik ez ékszert, melly eddig csak fejedelmi s dús gazdag hölgyek fényüzési czikke volt. — Habár ez eljárás folytán a gyöngy rejtélyes érdekéből veszt, — e veszteséget bőven pótolandja azon megnyugvó érzelem, hogy a szegény gyöngyhalásznak nem kellend többé mindennapi kenyérének nyérése végett, éltét naponként az oczeán ismert s ismeretlen veszélyei ellenében kockáztatni, s hogy az így nyert gyöngyök már csak azért is szebbek s tisztábbak lesznek, mert a czáphal által halálra sebzett buvár vére be nem szennyezi soha.

Összeütkezés a Malakoff- (Korniloff) torony belsejében Szabasztopol déli részének bevétele alkalmával.

T Á R H Á Z.

Gazdaszat, ipar és kereskedelem.

⊕ A keleti háboru óta a *pipatajték* ára nagyon felment, nem azért, mintha ágyukat csinálnának belőle, hanem mivel a vele foglalkozó munkásokat elhordták katonáknak.

— Király J. a női ruhaszabást és összeállítást, saját találmányu könnyű felfogási modorban mértanilag kidolgozta s hölgyeknek szállásán (Lipót utca 8. sz.) kedvező feltételek mellett eladni ajánlkozta.

— Mollia Bécsben egy saját találmányu trágyaliszttnl tett kísérletet, melly is beteg szőlőtőkék alá téve, azokon új hajtások mutatkoztak, a töke pedig kigyógyult, egészséges, viritó lett, továbbá káposztaágyakra hintve ezekről a balhát végkép elűz. E trágyalisztet ő használatlan heverő tárgyakból készíti, millyenek az edénykészítő műhelyek és mészárszékek hulladékai, hamu, korom, fa, bőr, utzasepredék stb. Új találmányára szabadalmat nyert s Bécsben már több gyárak felállítását tervezi.

— Egy bécsi gyáros a bab és borsó hüvelyeiből, mellyet a szemétdombra szoktak kihányani, borszeszt készített. Ideje is volna, hogy végre a szesz- és pálinkagyárak illyféle tárgyakat használnának fel s a krumplit és gabonaféléket ne vonják el a szükölködő népesség használatától.

⊕ *Munkács*. Általában bor-gazdák megjegyzése az, hogy a termés jölehet középszerűen ütött ki; mégis az idei borok jóságát illetőleg 26—30 pftot ígérnek a vevők egy 3 akós hordóért. — A mult héten e környéken is *szicárcány* volt látható.

Iskolai és egyházi ügyek.

Mármaros-Sziget. October 15. „Ugyan mi oka annak, hogy ama, hajdan szépen virágzott szigeti iskola, melly Magyarhonnak annyi derék lelkéssz, tanárt és iskolárt, olly sok jeles ügyvédet, olly jó érzelmű polgárokat nevelt, most annyira megfogyatkozott erejében, hogy népe megfogytával, algyrnasiummá kelle törpülnie?”

Apadásának első oka „az ünnepjárás eltörlése.” Ezen — különben igen nemes alából indult intézkedés, a szegényebb ifjakat utasította ki az intézet kebeléből.

Második oka sokkal többet ártott nekünk mint az első. Volt ez intézetnek egy világos fejű és tiszta érthető előadásu tanára; ez a tanár ur, a természetből igyekezett kimagyarázni az őt erőt, melly e világnak lételet adott, ezt mozgásba hozta s ennek változásait és eseményeit intézeti. — Szép czél volt a tanár ur előtt; de sok erőtlén lelket természetimádásba süllyesztett; — és nem lehet tagadni az igazat! veszett nevét költötték az igaz hívők ez intézetnek, mert ennek növendékei, istentagadók, vallástalanok, természet imádók! . . . ezért a kegyes lelkipásztorok és iskolárok gyermekei távoztak el tőlünk oda, hol a vallás igazságait dogmaticae adják elő. — Az iskolai év beállott. A gymnasium, most algyrnasiummá lett, de ollyanná, mellynek nyilvánossá leendése bizonyos, minthogy már minden követelménynek elég van téve! Hogy a növendékek száma nagyon csekély: igen természetes! midőn azok között is, kik az intézet jelenét épen úgy ismerik mint én, — a szülők előtt, kik a szigeti tanárok nevelési módszerét szeretik, nagy hidegen imigy prédikálnak: „A szigeti iskola már alig él, csak teng, . . . az utóját járja.” stb. — Ugyan kérjük egész szeretettel! nem jobb lett volna-e azt mondani, a mi igaz, s így szólani: „A szigeti iskola egyet lépett hátra, algyrnasiummá lett; de csak azért, hogy kevesebb számu, jól fizetett tárgyavatott tanárokkal, öt hat év alatt visszaszeresse erejét, mellyet az idő viszontagságai meggyengítettek, de ki nem merítették; . . . most ugyan, csak négy osztályban nevel; de, hogy e négy osztályt megnépesitse: tápintézetet (convictust) nyitott 16 személyre; — melly tápintézetben két ifju ingyen, hat növendék 60 pftért; nyolcz egyén 90 pftért nyer kosztot, lakást, világitást, melegítést, és két atyai szelid érzelmekkel teljes keblü tanár közvetlen felügyelése alatt, gondviselést”: — illy módon az alsó osztályokban a növendékek száma fölszaporodván — két év múlva már az V-öd után a VI-od és így tovább a VII-ed VIII-ad osztályokat is hozzá pótolja algyrnasiumához, és lesz ismét teljes erőben működendő felgyrnasiuma, melly jelenben, a multak miatt néptelen vala.” . . . Így kell vala beszélni édes urak! mert a dolog így áll! — Ne vágjuk le magunk alatt a fát. — A szigeti iskola épen olly szükséges ide a szögletbe; mint a szegény ember házába a harapás kenyér!

Igen tisztelt szülők! El van háritva minden akadály, melly a szigeti iskola szabad működését gátlaná, megvannak téve az intézkedések, mellyek által ez intézet hajdani méltóságát minden bizoonnyal visszaszereshetendi! . . . egyedül rajtatok áll ez intézet jövője; ti adhattok ennek valódi életet hajlandóságtok melegével; ti ölhetitek meg, részvétlenségtek hidegével. Küldjétek hozzánk egész bizalommal, mint hajdan tevétek — szivetek véreit, lelketek osztályosait, kedves gyermekeiteket: atyák, barátok és testvérek tárják magzataitok felé ápoló karjaikat!

Bartók Gábor.

* A tápintézet még most is, ezután is képes elfogadni növendékeket.

— A munkácsi ev. hely. egyház is e hó 14ik napján Istenben boldogult főtisztelendő Szoboszlai Pap István tiszántuli superintendens gyász-ünnepélyét buzgó keresztényi áhitattal tartá meg anya-szentegyházában, melly alkalommal mindenrendü polgári és katonai tisztviselők is megjelenésökkel az urban boldogultat megtisztelék. E napon helybéli lelkész ur 1. Timot. III. 1. 2. 3. 4. vett szövegből, egy püspök érdemei- s erényeiről hathatósan szónokolt. Nagy férfiu, áldás legyen poraidon!

Nemzeti színház.

OCTOBER. XIV. Színházunknak e napokban egy nevét nem tudató előkelő főur egy pompás *középkori lovagküntöst* ajándékozott, melly finom himzeteivel több ezret ér; a szives megemlékezés pedig még az ezreknél is többet.

XV. Mult pénteken adatott *Telepi György* nyugalmazott tag utolsó fellépteül a Londoni Koldusok czimü szindarab, melly alkalommal a szinpadtól bucsut vevő művész, ki legkedvesebb szerepét *Prospectust* játszá, a közönség egyéb szives nyilatkozatain kívül gyász-szalagos koszorúval tiszteltetett meg.

XVI. *Egressy Gábor* Bajára ment vendégszerepekre. Az ottani szinigazgató igen kedves meglepetést szerzett általa a lelkes bajai közönségnek.

XVII. Mult szerdán adatott *Flaminio*, francia dráma, írta Sand György, Bolnai javára. A tapsokat és egyéb tetszés nyilatkozványokat nem győztük lajstromozni. *Flaminio* csodagyerek. Báró de Manx csak annyira ment, hogy a nyulat futtában meg tudta borotválni, de ez ellövi pisztolylyal az ellenfele — fél bajuszát.

Irodalmi ügyek.

Lisznjai Kálmán, *Madarak pájtása* czimü versgyűjteményre előfizetést hirdet. Igérete szerint e művek erkölcsi szelleme kristálytisztá lenend; e versek nem csupán madarakról szólólandnak, de szerző magát a költőt tartja hasonlatosnak a madarakhoz, ezért adá művének e czimet. Művei sokkal ismeretesebbek, hogy sem hosszasan kellene ajánlgatnunk; a 30 ives munka előfizetési díja 2 ft.

— A Sz.-István-társulat által kiadandó „Pázmány füzetekre” (egyházi szónoklati gyűjtemény) előfizetés hirdettetik. A mű 10 füzetet teend, előfizetési ára 5 pft. — egyelőre azonban csak 1 ft 20 kr lefizetése kívántatik. A mű I. része a cath. egyház szent atyáinak és szónokainak, egyes példány műveit; a II. rész eredeti népszerű szónoklatokat; a III. homiliákat, alkalmi és reggeli tanításokat; a IV. katekezeseket tartalmazand mindennemü ünnepélyes alkalmakra. Ki e mű mind a tiz füzetére előfizet, az tiszteletdíjkép ujabban megjelenő következő művet nyeri „*Immaculata*. A régi magyar anyaszentegyház hét szent beszéde. Régi codexből nyelvjegyzetekkel Toldy Ferencz által. Nagynyolczadrét 100 lap.”

Vidéki hírek.

⊙ *Különös sors*. Zolyommegyében medveadászatot tartottak. A vén anyamedve egy erdőszre bukkant futtában, ki látva a dühös fenevad közeledtét, mintegy husz lépésnyire bevárta azt, hogy annál biztosabban találja, akkor neki czélozott, a sárkány elcsattant és a puska nem sült. A megrettent férfi még sem veszté el lélekjelenlétét, hanem hirtelen újra felhuzta a puska sárkányát, újra neki fogta azt a medvének, s ezuttal úgy lötte szíven keresztül, hogy az egyszerre felbukott, alig három lépésnyire a vadásztól. A többi vadászok nagy diadallal kísérték a tanýára a vadászt és az elesett vadat, s ott késő estig vígan poharaztak a hős egészségére. Tiz óra tájon gyomrát kezdé fájjalni a vadász, tizenegykor teljes mértékben kiütött rajta a kholera s éjjélre halva volt. Csodálatosak az Isten utjai! Kit néhány óra előtt a világos haláltól olly váratlan megmente, azt a vig mulatságból olly váratlan szölitá a sirba!

⊙ *Emlékek a szerencsétlen kholerából*. X. helységben, hol a rakonczátlan Szamos a Tiszába szakad; hol a juliusi napokban, az e vidéken legnagyobb mértékben dühöngő kholera járvány a helységet meghetedelte: a hideglelésnek új gyógymódja fedezetett fel. Egy hosszas hideglelésben synyló nő, ajánlás után elment a temetőbe, hogy elhozza a holt-ról a szemfedelet; épen új sirt ástak fel; hozott is belőle, éjszakára feje alá tette, biztos reményben, hogy a hideg ettől elhagyandja. Álmában megjelen nála a megrabolt koporsó tulajdonosa, s ráparancsol, hogy három nap alatt az elorzott foszlányt utána vigye. Az álmódott parancs teljesítve lön: három nap alatt a hosszas hideglelésben synyló örökre felgyógyult, kholerában eltemettetett. Kiáltó példa azon sok helyen meglevő rosz szokás ellen, hol a nemrég elhunyt rokon sirját mellétemetkezés okáért felásván, az átváltozásnak indult magával vitt örökségét különböző babonákra használják.

⊙ X. helységben, hol Szatmármegye mint V szöge érinti Szabolcsot; hol szinte a legnagyobb mértékben pusztított a kholera, következőkép akarák azt megszüntetni. A roszból minden áron menekülni ohajtó, babonára különben is könnyen hajló népet, Izraelnek még babonásabb

nemzetsége — azzal áltatá el, hogy ha egy kholerában elhaltat arczczal lefordulva tesznek sirba, azonnal megszűnik a helységben a kór dühöngése. Jó áldomás ígérete mellett sikerült is nekik egy két könnyen hívőt rábeszélni, kik fel is ástak egy sirt, s az egy hónap előtt eltemetett hullát koporsójában arczczal lefordították. A nyomban büntető hatalom úgy akarta, hogy e hallatlan bünmerény rögtön elvegye illő büntetését. Az Istenkísértő negyvennyolcz óra alatt nejjével együtt temettetett el, pár nap mulva követvén őket egyetlen árvájuk, a ház utolsó sarjadéka. Hogy mennyire szűnt meg a vész e vakmerő tény következtében? említett eredményen kívül világosan mutatja az, hogy a kór még dühösebben szédé áldoztat; jár hét alatt százegynehányat küldvén a szerencsétlenek után, kiknek ismeretes sirkeresztjeikről ezen intő szavakat olvashatják X. helység lakosai: „ne háborgassátok a holtak nyugalmát.“

... *Marmarosból.* Folyó októberhó 8-dikán gyász jelenet színhelye lón a *huszthi* mező. — Akasztófa épült ott, körülé sok nép gyűlt össze, melly kíváncsi vala látni, mint bünteti meg a törvény, az igazság keze a gyilkost, a rablót, a fosztogatót. — Kihozták a bünös — *egy marmarosi orosz* — s rajta a halálos ítélet kötélt által végrehajtaték: így bünhödik, ki embertársát életét, vagyonát népségtelen kezekkel bántja.

... *Szigeten,* fent említett nap körül, bizonyos kovácsmesternek fia másod magával belopódzott a kath. templomba s ott, midőn a szent hely magában maradt, kivették helyéről a *sentséget* s róla az aransugarakat letördelék, — az oltárt drágaságaitól megkoppaszták, — a papi ruhákról a drága szegélyeket lefosztották; s így megrakodva elbujtak a templomnak valamely titkosabb zugába, olly tervvel, mikép ha harangozni jönek kiszökjenek. A templom kizárásának és a toronyba menők kopogásainak neszt hallván, szökni akarának; de a templomajtón kívül álló harangozó az elől kiassant kovácsfiut nyakón csipé: észrevénén mindjárt öltönye kiállításáról, hogy roszban járt. A bünös czimbora ijedve visszafutott és az oltár melletti oldalajtón a zárda udvarára, onnan pedig tovább illant. — Azonban ő is kézrekerült s most becsukva várja a súlyos ítéletet. Ez hallatlan elvetemültség! de még borzasztóbbá teszi az, hogy a kovács fia épen akkor nap szabadult ki a tömlöczből, s tömlöczben forralá a tervet, melly szerint a Isten-házat megrabolja!! — Népevelés minél előbb!

... Ugyancsak *Szigeten* folyó októberhó 9-dikén véres összejövetél történt a vásárra begyűlt vidéki oláhok közt, melly alkalommal számosan megsebesítettek; sőt ha a hir igaz, egy csizmadia agyon tapostatt, egy városi béres pedig oldalán olly nagy késdőlést kapott, hogy vagy meghalt már; vagy különös csoda által fog kiépülni. — A csendőség vetett véget a viaskodásnak.

Általában Marmarosban nagyon roszul viseli jelenben magát az orosz és oláh köznépe.

⊙ *A Torda-hasadékba* e nyáron gyalogutat lövettek; a sósbányára vivő ut megigazítására adakozást nyitottak. — A piacon kötéltánczosok működnek. — Születünk f. hó 22-én veszi kezdetét. — Időjárásunk nagyon szép. — A szőlőbirtokosok gyakran járnak ki a hegyekre — gyönyörködni, vagy élvezni a szép termést.

xx. — *Somogyból* írják, hogy ott már az idő tartós hidegre fordult. Bor kevés de jó termett, a mennyiben t. i. a somogyi bor általán jónak mondható; akója máris 5—6 pft. A gabna ára száll, a buza méreje 4 ft, a rozsaé 3 ft, az árpáé 2 ft 36 kr., a zabé 1 ft 6 kr., a krumplié pedig 1 ft. Adja Isten, hogy így maradjon! (A természetők mást kívánnak. *Szerk.*)

xx. — *Kassáról* írják, hogy a gymnasiumi tanodák megnyitával az előadási nyelv német levén, a magyarok közül sokkal kevesebben iraták be magukat, mint várni lehet. Különösen hiányoznak a vidékiek, kiknek a költsék ugyanis egy levén, olly városok gymnasiumát látogatják, hol előadási nyelv a magyar. — Annál nagyobb most itt az izraelita tanulók száma. — A jövő télszakra a német színészek már készülnek szini és operai előadásokra. Hacsak előadásaik érdeke által rendkívüli vonzerőt nem fejtendnek ki, levelező nem jövendöl nekik a közönség részéről élénk pártolást — eme pénz nélkül szükölködő napokban.

xx. — *Bécsben* egy részvénytársulat gőz ruhamosó-intézetet állított, mellyel gőzfürdő is van összeköttetésben. — Pesten illy intézetről csak álmodni sem merünk még; de nem is óhajtnák azt a kefekötők, mert akkor a mostani mosónék elesnének keresetüktől, a nevezett intézetben pedig nem kéfével, de szappannal fognák dörgölni a ruhát.

Halál-hir.

† *Torda.* 1855. Oct. 14. Oct. 1-én *Velics Lajos* 57 éves korában, nagy családot hagyva maga után jobb életre szenderült. A boldogult a város egyetlen gyógyszerésze volt, s hosszas vizkór vetett végett munkás életének! Temetését (oct. 4-kén) majdnem az egész város lakossága tisztelé meg jelenlétével. Béke és áldás poraira!!!

Tűz-veszély.

△ F. hó 1-én Tordán nagy égés volt, melly azonban hamar eloltatott.

Tárogató.

*. A mult hónapban különös titokteljes esemény történt fővárosaink egyikében, mellynek vége még most is kitudatlan rejtélybe van burkolva. Boldogult József nádor ő fenségének első neje három tem-

plomi énekest hozatott Oroszországból, kik az *urómi* kastélya mellett épült kápolnában segíték az óhit szerinti Istentisztelet szertartásait emelni, s kik a megboldogult hercegasszony halála után is megmaradtak azon állomásokban, s hirhedettek voltak a környékben templomi négyes énekeikről. Óreg emberek lehettek már mind a négyen s alig ismerne rájuk valaki, ha most visszamennének a nagy Oroszországba. Különösen sokan ismerték Budán az előénekest, egy csendes magatartású buskomor férfit, a ki minden évnegyedben felszokott jönni Budára, fizetését felvette, szükségeseket bevásárolt s úgy tért vissza számos család jához. A mint september közepén egymásután jöttek Oroszország felől a Hiób-hírek; vesztett csaták, Szebasztopol elesése; az énekes egyre szomorubb lett, kevesebbet beszélt, mint valaha, ismerőseit kerülte és nem mondta senkinek, mi baja? Ekkor ismét fel kellett jönnie Budára. Midőn szokott évnegyedi fizetését felvéve gyalog haza felé indult, a város vége felé egy ismerős kocsmába betért. Félóra mulva vad zivatar és villámhullás lepte meg a hegyek környékét; a felhőszakadások megtölték a hegyi utakat, a rohanó vizár keresztülcsapott az országutakon. A jámbor énekes nem tért vissza családjához többet. Azt mondják, hogy e zivataros éjszakán sok uton kapott ember veszté el életét. A hatóság minden buzgó fáradozásainak sem sikerült az eltűnt énekes nyomait feltalálni többé. A zivatar okozta-e eltűnését, vagy a régi buskomolyság, vagy valami bünös merény? arra senki sem tud megfelelni.

*. Egy Pesten vendégszerepelt vidéki színész nő majd áldozata lett egy véletlenül lenyelt csirke csontnak. Szerencsére a színház egyik orvosának gyors segélye elég jókor megszabadítá ez épen nem költői, de gyászos végzettől.

*. *Petőfi* vándorbotja. E napokban a dunai réven átjáró csónakok egyikén J. M. egy fiatal emberrel jött össze, kinek nagyon megtetszett a J. kezében levő somfabot, mire ő maga szokott mindenféle csodákat faragni. E tárgynál fogva megemlíté, hogy neki is van egy nevezetes pálczája, azon emlékezetes bot, mellyel *Petőfi* vándorszínész korában a félházat beutazta; s mellyet Pozsonyban hagyott azon szabómesternél, ki őt legelőször equipirozta. J. valóban ráismert a kérdéses botra: ugyanaz volt ez, mellyet Kecskemétről elindulva egyik iskolatársra nyomott a vándor költő kezébe, akkor ő is elkísérte *Petőfi* a város széléig. J. minden lehető ajánlatot tett e botért a fiatal embernek; de az nem akart tőle elválni; azt állítá, hogy a muzeumnak fogja azt egykor adni. Az egészben az a legderekabb, hogy J. felírta jegyzetei közé a fiatal ember nevét és lakását s ezt jegyzetével együtt elvesztette.

*. *A cigányok* életére nézve nagy változás van készülöben. Egy legújabb kormányi rendelet szerint meg kell szüntetniök vándorló életmódjukot, s földmívelés, kézi mesterségek gyakorlása végett egy helyben maradniok. Vége lesz a szép példabeszédnek, hogy „nem szokta cigány a szántást.

*. Az amerikai arany országból, Californiából, e napokban kapott a nemzeti muzeum igazgatója levelet három ott megtelepedett hazánkfiától, kik ott nagy bővölködésben élnek: gróf Vass Sámuel, Molitor és Szabó, ez utóbbi ott mint mernök van alkalmazva 9000 dollár, vagyis 18,000 pforint fizetéssel; e hazánkfiak ott a kormány által engedélyezett pénzverő intézettel foglalkoznak s legközelebbi levelükben jelentik, hogy már utnak indítottak a magyar nemzeti muzeum számára egy küldeményt, melly áll egy 50 dolláros, egy 20 dolláros, egy 10 és egy 5 dolláros aranyból, többféle aranypor és termés aranyból. Eljenek, kik a boldogság közepett sem feledkeznek meg régi hazájokról!

*. E napokban utazott el legjelesebb írónk egyike Gyulay Pál a külföldre, hol három évig fog lenni s az alatt a külvilág legérdekesebb helyeit meglátogatni. E magyar íróra nézve sokat érő alkalmat gróf Nádasdy Lipót ur szerző az ifjú költőnek, ki nagy reményekkel biztató fiát Tamást külföldre küldve, szerencsésebb választást nem tehetett, gyermekének jó barátot, okos tanácsadót keresve, mint midőn e cselra Gyulayt szólítá fel. A köztiszteletben álló gróf igen szép tanubizonyságát adja az által is hazafiai nemes érzetének, midőn gondoskodik róla, hogy szép reményű fia a külföldön is élénken legyen csatolva hónapra és annak érdekeihez a legderekabb magyar írók egyikének baráti közellété által. Követésre méltó példa azon tőuraink számára, kiknek, mint atyáknak, a jövő nemzedék szelleme kezeikben van letéve.

Külhírek.

□ *Weimarban* egy balgatag asszony valami kuruzslótól ollyan szert kért, a mitől az urának elmenjen a kedve a boritalhoz. — Ez adott neki holmi porokat, miket a némbor férje italába keverve, ennek úgy elment a kedve a borhoz, hogy rövid időn meghalt. A beadott porok mérgesek voltak. Az asszonyt a kuruzslóval együtt befogták.

□ A „Magyar Sajtó“ igen érdekes eredeti levelet közöl Párisból. Többek között Tsen Houng chinai tudós beszélt e levél szerint egy ot-tani hazánkfiának, midőn a világműtárlaton magyar népréseleteink rajzát meglátta, hogy a chinai falakon kívül egy illyen egész nép lakik, melly saját főnökei alatt él, több Istent imád, templomban áll, térde csak a kengyelben hajlik meg, más senki előtt sem. Akaratos, büszke nép, melly nem fért meg a chinaiakkal, azért ki kellett vándorolnia a „mennyei birodalomból,“ ekkor azután saját maga közt támadt pártviszály, mellynek most sincs vége. Nem atyánkfiak ezek? — A francia katonák nagyon

használják a bajusz-pedrőt s ezt magyar pomádénak nevezik; a katonatiszt e szavakkal inti katonáit délczeg állásra: „magyarosan álljatok.“ — Valamiről még is ismernek hát bennünket a külföldön.

Adoma. Angliában különösen nagy kiterjedést nyertek a mérsékleti egyletek. A ki ezekben belép, fogadást tesz, hogy semmiféle szeszes italt, bort, pálinkát, sert nem fog inni. E józan lelkesedés terjesztésére azután sokszor tartanak nyilvános népgyűléseket, a hol szónokolhat, a kinek éppen tetszik. Nemrég Inverness városában egy mérsékleti tag ilyen beszédet tartott egy ily alkalommal: Tisztelt barátaim! Három hónapja, hogy fogadást tettem, miszerint nem iszom több bort (erre elkezdtek a hallgatók tapsolni és éljenezni.) Egy hónapig nem ittam bort, folytatá a szónok, és akkor volt a zaeemben egy arany, a mivel az előtt soha sem bírtam (most még jobban tapsoltak a beszédnek.) Második hónapban megint nem ittam bort, és akkor egy új ködmenem volt már a miről az előtt soha sem volt fogalmam. (a tapsolás e szóra még erősebben megújult) A harmadik hónapban megint nem ittam bort és ekkor vettem magamnak egy koporsót: — (a hallgatók már ismét éljenezni akartak, de erre a szóra megállt bennük a lélekzet) mert ha még egy hónapig nem innám bort, akkor belefelelhetném a koporsóba és eltemetnének.

+ Angol-, Skót-, Dánországekban, Hannoverben, Svédországban stb., a szeszesital oly kelendőségben van, millyenről nekünk fogalmunk is alig lehet. Hazánk északi megyéinek lakosai, különösen a sláv-ajkuak közt látható, a pálinka-italtól elgyengült alakokról ítélve, amaz országok lakóit vajmi elmeceveszett emberfajnak gondolnók, pedig a dolog nem egészen úgy áll. A szeszes ital nem egyformán hat minden vérmérsékre és szervezetre s hatása az éghajlat szerint is különböző, a mennyiben hevítő tulajdonánál fogva amaz északiabb, hidegebb égalju tartományokban sok tekintetben jótevő, míg a déliebb fekvésű melegebb éghajlatuakban pusztító hatalma sokkal inkább árthat. A nevezett országokban több helyütt keletkeztek mértékletességi egyletek, mellyeknek célja a népet a szeszes, a pálinkaféle italok káros befolyásáról meggyőzni, melly nemcsak azért veszélyes, mert a testre, lélekre tompítólag hat, hanem, mert ez italk készítése a feles számú népességet, melly nem egyszer küzd az éhhálállal, nagymennyiségű ételtől, mellyből az készítették, fosztja meg. Ilyenek a gabnafélék, a krumpli. — Ámsterdamban egy év alatt annyi szeszes ital fogy el, hogy azon ételmi cikkek, miket készítésére fordítanak, a várost 4 egész évre lehetne élelmezni. Az említett mértékletességi egyletek apostolokat küldenek szét, fiókegyletek alapítására és a végett, hogy predikáljanak a pálinka ellen, de nem valami nagy sikerrel, mert a tapasztalás azt látszik bizonyítani, hogy az embert sokkal nehezebb elszoktatni ez italktól, „mint volt egykor a pogányságból keresztényen hitre téríteni.

+ A párisi világműtárlaton Gömör megye vasbányáiból beküldött vasspát figyelmet gerjesztett s érték itélete szerint az a Svédhonból kerülőhöz hasonló minőségű vasat adhat. Ennek következtében a „Donau“ szerint Belgiumban egy társulat, melly 30 millió franknyi összeggel rendelkezik, célul tűzte ki, a gömör megyei vasbányák kizsákmányolását.

+ Novarrában egy ügyvéd egy különös író-gépet talált ki. Hasznos szerkezete a zongorához, minden billentyűje egy betűt jelent, s megbillentve azon betűt le is írja. E géppel az írás négyszerre sebesebben eszközölhető, mint különben. Alkalmazható az gyorsírásra, távirdek-nél, uton, valamint a betegek is használhatják.

xx.— Lípésében ily című mű jelent meg: „A tusok (toast) könyve. 325 folyó es kötött beszédben szerkesztett tussal. 4-dik javított kiadás.“ E mű ha tíz évvel ezelőtt lefordított volna nyelvünkre, bizonyosan hazánkban lett volna legnagyobb vására. (Jobban értünk mi ahoz. Szerk.)

xx.— Egy új Roscius! Roscius J. J., hogy volt-e valaha szinpadon, nem mernék ráfogni, hanem az bizonyos, hogy jelenleg Bécsben mint keztyű- és kötélgyárosnak egy boltja van a Schmidt utcában.

xx.— Az állatok királya, egy oroszán Afrikában, melly mivelte telepítvényekről kosztéroz, évenként 3 ezer pengő forint értékű ételmelet emész fel s miután körülbelől 35 évig él, úgy egész életében 105 ezer pftnyit eszik meg.

xx.— Angliának 47 millió holdnyi mivelés alatt levő földje 20 millió embert táplál, de eltáplálhatna három annyit, ha úgy miveltenék, mint a tudományok kifejlése szerint mivelni lehetséges volna. — Tehát még Angliában sincs a földmivelés a tökély lehető legmagasabb fokán, pedig Angliának Európaszerte legelőbrehaladt földmivelése. Anglia összesen 70 millió acre földdel bír, ebből 25 millió acre teljesen mivelhetlen kopárság 15 millió acre pedig még mivelhető volna, azonban parlagon hever.

Szerkesztői mondanivalók.

45. A kolozvári tudósítást a színház állapotáról vettük; lapunk terjedelme nem elég rá, hogy a művészeti-ügy rovat alatt kimerítőbb bírálatok számára tért nyithassunk, csupán a tények feljegyzésére kell szorítkoznunk, ezért azt csak tudomásképen közölök. A többi tudósításoknak köszönettel használt vettük.

46. Markófalvára. A kívánt lapot új évtől kezdve küldendjük.

47. Tecső és környéke leírását közöljük. A mi elmarad a küldeményből, az nagyon érdektelen dolog, és semmi különösét nem nyújt, a

mi a mindenütt szokásos kisvárosi lakadalmaktól eltérne. Egyebeknek is vettük hasznát.

48. A pór fu a mulatságban népdal tisztelt szerzője kérde tőlünk, ha megérdemel-e érte szeretett nejétől egy findza kávé? Meg, de csak akkor nélkül.

50. Az emlékeket a kholerából közöljük. Az ilyen tényeket mentül kiméletlenebbül meg kell róni, hogy ha nem ténnek az emberek az Isten haragjától, féljenek legalább az emberek nevetségétől.

51. A thea ismertetése közöltetni fog,

52. „Volt szeretőm, de megszökött.“ Ha ilyen rosz verseket irt hozzá, méltán szökött meg.

53. „Tatárfutás.“ Ha kiadnók, „előfizetők futása“ lenne belőle.

54. „Miert nem adunk kimerítő bírálatokat az el nem fogadott művekről?“ Mert ahoz nincs elég helyünk, elég időnk és elég kedvünk. Irodalmi iskoláit senki sem végezheti a nyilvános lapokban, ide már elkészülten kell jönni. Legtöbbször még a helyesírásra is nekünk kellene tanítanunk, s akkor a szerkesztés szép dolog volna.

55. „Ballag, ballag, váltig ballag.“ Csak ballagjon tovább.

56. „Névtelen cikkek“ íróját kérjük, küldjön inkább „csikk nélküli neveket.“

57. „A komáromi kurta nemesek.“ Csak legalább azt ne írta volna a szerző, hogy Komárom vára hegytetőn fekszik. Csak egy komáromi naptárt kellett volna megvennie, hogy az ellenkezőről meggyőződjék. Aztán hagyjunk mi azoknak az insurgenseknek békét.

58. „Polka-e vagy csárdás?“ — De irigylésre méltó boldog ember, a kinek ennél nagyobb baja nincsen!

59. Levelek egy tapasztalatlan ifju világba lépéséről. A címet megváltoztatván, — melly a tárgyhoz nem jól van választva, — a közleményeket használhatjuk; további uti leveleit is szívesen veendjük.

60. Következő verseket a „Pesti Napló“ szívesége utján kaptuk s addig sem várhatunk velők siettünkben, míg a jövő lapban előre tehetnők azokat; hanem itt közöljük.

I. A tyukról.

Minden szárnyasok közt a tyuk Legjobb, nyiltan elmondhattuk. Most olvasam a Naplóban, Hogy a párisi műtárban Egy tyuk kétszáz pengőn elment. Mi állja így ki a versenyt? Tojással nélkül pogácsát Nemde eheti-e laskát? Husa legjobb sültve főve, Tokánnak meg a csirkéje. Ötöt nevelni legkönnyebb, Mivel a házhoz leghivebb.

Egymásután tojik és költ
Maga s tojása zacskót tölt.
Az ő kakassának tolla
Verescsákos bokkrétája
Még a tornyok is emlékből
Fejekén viselik pléből
Szeretlek is is tégedet
Minden más tollasok felett
És ti rézcék, pujkák, libák
Maradjatok indigenák.

II. Hasonlítás.

(Ennek az elejét nem tudtuk elolvasni.)

Rég volt s talán már nem is igaz,
Hogy gyültek össze emberek
S hordtak hegyeket felérőt az
Égig hogy létrák legyenek;

Veszsen is a másra támadó
Mellyt a mostani háboru
Tanusitt s legyen példa adó
Az az a büszke Muszka

De mint a szövetséges erő
Szebasztopol déli részét
Ugy a bölcs isteni erő
Elveszté mind az önhittjét

Ne támadjunk egymásra soha
Ne egy testvér nemzetek mű,
Se ok nélkül mások hájába
S nem fog rágni testünkbe nyü.

61. Méhes S. és Dr. Barra sírszobrának rajzát szívesen közlendjük, mihelyt kezeikben lesznek.

István bácsi 1856-ki naptáráról.

Tisztelettel jelentetik, hogy mindazon t. cz. honfiaknak, kik István bácsi 1856-ki naptárára előfizetni sziveskedtek, a megrendelt példányok egytől-egyig elküldettek; a mennyire mindenki kívánatának rögtön eleget nem tehetünk, azt azon nagy és méltó részvétnel méltóztassanak tulajdonítani, mellyre ezen becses mű érdemesítettett, úgy hogy a második kiadás is legott elkelvén, a husz ezernyi példányok kötegeit, a más vállalatok által is igénybe vett szállító eszközeink sem voltak képesek rögtön szétküldeni.

Mindazon t. ügypártolóknak pedig, kik csak aláírásokkal jelentkeztek, s ekkor a járandóságot be nem küldötték, a pesti novemberi vásárig megjelenendő

harmadik kiadás

példányaiból szolgálunk, mellyeket más vevők figyelmébe is ajánlunk.
Pesten, oct. 15. 1855.
Landerer és Heckenast,
mint kiadók.

Melléklet: Előfizetési felhívás a „Vasárnapi könyvtarra.“

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.